

KORTVERHAAL

We want bread and roses too : de staking in Lawrence (USA), 1912

*Guy Vanschoenbeek, wetenschappelijk
stafmedewerker (AMSAB)*

Bij het verschijnen van ons nieuw tijdschrift rees spontaan de vraag, vanwaar die literaire titel, Brood en Rozen?

Brood en rozen verwijst naar een slogan die stakende textielarbeidsters meedroegen tijdens een beroemd conflict "on the social battlefield", in Lawrence, in 1912.

Lawrence, een stad in de Amerikaanse staat Massachusetts, was omstreeks de eeuwwisseling een belangrijk centrum van de textielnijverheid, drie vierden van de 85.000 inwoners leefden er van de textiel. Interessant aan de textielnijverheid in Lawrence was de aanwezigheid van een sterke migrantenkolonie. Of beter: migrantenkolonies, in totaal meer dan 40. Onder de migranten waren er Italianen, Polen, Litauers, Syriërs en ... "the Franco-Belges". Deze laatste groep bestond uit Belgen, Vlamingen maar ook uit Walen van Verviers, die in het laatste kwart van de vorige eeuw waren uitgeweken naar het Noorden van Frankrijk, en vervolgens de oversteek naar "het Land van Belofte" hadden gedaan. De geschiedenis van die dubbele migratie is eigenlijk een verhaal op zich. Onze Amerikaanse "correspondent", Bruce Aubry, bereidt een studie voor over deze groep, uit een tijd dat Belgen geen "gastheren" maar gastarbeiders waren.

Maar eerst het verhaal van de "Lawrence strike". We schrijven 11 januari 1912. In de weefzaal van de Everett Mill, één van de textielbedrijven van Lawrence, wachten een honderdtal vrouwen op hun loonzakje. Ze verwachten een drastische "cut": de werktijd is gedaald van 56 naar 54 uren per week, en gelijktijdig is het loon gezakt. Eerder was daartegen al geprotesteerd, in verspreide slagorde, door de "elite" van de (mannelijke) "loomfixers", en eveneens door een groepje van een tweehonderd zwarte "boys", die op 9 januari waren gaan "wandelen".

Maar: het waren de vrouwen van de Everett Mill die het vuur aan de lont zouden steken. Zij wierpen hun werktuigen neer, grepen naar stokken, en trokken naar de andere "mills" om op te roepen tot acties: "flyingsquadrons" werden gevormd, en al gauw trokken meer dan 3.000 betogers, achter enorme Amerikaanse en Italiaanse vlaggen door de stad (!). Twee dagen later hadden meer dan 25.000 arbeiders het werk neergelegd. De staking kwam slechts ogenschijnlijk als een donderslag bij heldere hemel: reeds vanaf 1909 werd Amerika gekenmerkt door een aantal belangrijke stakingsconflicten. De inzet was niet alleen loon en andere sociale kwesties, maar ook een machtsstrijd binnen de vakbeweging zelf. Het was ook een aanwijzing dat voor het eerst de laaggeschoolden in het sociale strijdperk verschenen. Traditioneel was de grote vakbondsfederatie, de American Federation of Labor van Samuel Gompers (AFL) een zaak geweest van mannelijke, geschoolde, blanke arbeiders: een "labour aristocracy". De introductie van nieuwe technologieën, waarbij scholing door training "on the shopfloor" werd vervangen, én de invoering van het "scientific management" (Taylorisme) drongen de "skilled workers" in een verdedigingspositie. De ongeschoolden kwamen gelijktijdig in actie, vanuit de zijlijn aangemoedigd door het anarcho-syndicalisme van de "wobblies", de Industrial Workers of the World (IWW)⁽¹⁾. Die IWW zou dan ook duidelijk aanwezig zijn in Lawrence. De tegenstelling geschoolden-ongeschoolden in de vakbe-

*Law and
order in
Lawrence.*

*In :
Industrial
worker, 21
maart, 1912*

weging zou haar beslag krijgen in de jaren dertig toen de mijnwerkersleider John Lewis zijn concurrerende vakbondsorganisatie CIO (Committee on Industrial Organisation) zou oprichten, waar voor het eerst massaal ongeschoolden bij aansloten (onder meer in de mijnen). Later werden AFL-CIO gefusioneerd.

De staking in Lawrence werd één van de beroemdste in de Amerikaanse sociale geschiedenis. 30.000 mannen, vrouwen én kinderen van meer dan 40 nationaliteiten engageerden zich in wat men afwisselend "the revolt of the masses" en de "industrial war" noemde. Of nog, zeer toepasselijk : "the boiling over of the Melting Pot", die beroemde Amerikaanse metafoor voor de multiculturele republiek. De leidster van de vrouwen, Elizabeth Gurley Flynn, werd een beroemdheid, een kruising van Jeanne d'Arc en Louise Michel, schreef de anarchiste Emma Goldman over haar. Dat het vrouwen waren, die massaal en militant staakten, sprak misschien nog het meest tot de verbeelding. Een schare feministische historici, aangevoerd door Sheila Rowbotham en Temma Kaplan hebben deze staking dan ook aangegrepen om de traditionele "masculiene" historiografie van de syndicale beweging aan te pakken. Het waren bovendien ongeorganiseerde vrouwen : velen sloten tijdens de staking aan bij de IWW,

maar "deserteerden" al even gauw na de actie. Waarom? Wat dreef hen, wat verbond hen? Men is dan ook de vraag gaan stellen over het informele sociale netwerk dat aan de staking zijn omvang, zijn diepgang en zijn samenhang gaf (of moeten we schrijven "haar" ?). De traditionele - pre-industriële zeggen sommigen - banden, vriendschaps- en buurtschapsrelaties tussen de vrouwen onderling worden dan als eerste verklarende factor aangehaald. Dat informele netwerk was bovendien in Lawrence geënt op de cultuur van de diverse migrantengemeenschappen. Gemeenschappen die dicht op elkaar "gepakt" leefden in de directe omgeving van de molens : 300 à 600 mensen per acre (ongeveer 0,4 hectare), enkel in Harlem (New York) was de bevolkingsdichtheid groter. De mensen, de vrouwen, leefden letterlijk op straat. Slechts één vijfde van die gezinnen kon terugvallen op het inkomen van het gezinshoofd. Vooral Franco-Belges, Syriërs en Italianen hingen af van de inkomens van de andere gezinsleden. Nestwarmte was er in overvloed : de mensen sliepen in "shiften", "the beds were never cold". Vrouwen deden het huishouden in onderlinge verstandhouding. Prijzen en lonen vergelijken waren onder haar dagelijkse kost. In de winkels stonden rijtjes stoelen waar discussiërende huisvrouwen de prijzen becommentarieerden.

De vrouwen ontwikkelden een spontaan en hard radicalisme : niet minder dan 90 % van de vervolgingen tegen vrouwelijke militanten gebeurden op grond van aanvallen op en intimidaties van soldaten en politieagenten. In de woonblokken stonden verkensters permanent op de uitkijk, terwijl anderen stenen en kokend water bij de hand hadden. De dienaars van de wet werden geschaduwd en zo nodig in het duister van een steegje gemolesteerd. Het waren jonge furies, gemiddeld 26 jaar, met leeftijden variërend van 13 tot 48 jaar. Demonstraties werden militair voorbereid : als een kudde runderen omgaven de oudere vrouwen de jongeren met een verdedigende ring. Interessant is dat de vrouwen-solidariteit zich over etnische grenzen heen verspreidde. "Mijn vader", zei een Italiaans meisje bijvoorbeeld, "wist niet dat mijn moeder Syrische vriendinnen had".

Wat de staking zo ongrijpbaar maakte voor de overheid, was het gedecentraliseerde karakter ervan. Het was totaal zinloos "de leid(st)ers" op te pakken, of een centrale stakingskas aan te slaan. Merkwaardig was ook het sterke Amerikaanse patriottisme van de stakende vrouwen. Steevast werd de "Stars and Stripes" meegevoerd, soms gedrapeerd rond een naakt vrouwenlichaam. Die patriottische symbolen contrasteren sterk met de internationale, waarin men over de "anderen" sprak : de ordetroepen waren "the Cossacks", "the Black hundred" en dies meer. Dat patriottisme zou overigens een verlengstuk krijgen tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen - onder meer vertrekkend vanuit een solidariteitscampagne van de "Franco-Belges" met "poor little Belgium", de "verkrachte maagd op het altaar der Teutoonse Hunnen" - in Lawrence werd geijverd voor Amerika's deelname aan de oorlog.

De staking werd gewonnen, meer nog, zij werd gewonnen door de vrouwen, zoals IWW-leider "Big" Bill Haywood dat ooit stelde. Meer dan een overwinning van de syndicale solidariteit was het een schitterende demonstratie van een militante "women 's culture", waarvan "Brood en Rozen"

Mythische held van de internationale arbeidersklasse : "The Belgian Striker" (1913)

slechts één van de meest zichtbare exponenten was. "We want bread and roses too" werd de slagzin van een stakerslied, dat door "the Wobblies' Troubadour", de Zweedse immigrant Joe Hill (strom) werd gepopulariseerd ⁽²⁾.

- (1) De "wobblies" danken hun bijnaam aan de Chinese contractarbeiders (die de spoorwegen bouwden van Oost naar West) die het "double you double you" van de letters IWW moeilijk konden uitspreken.
- (2) Dit korte verhaal is gebaseerd op twee artikelen die we van Bruce AUBRY ontvingen. Joyce L. KORNBLUM. Bread and Roses : the 1912 Lawrence-Textile Strike. In : Rebel Voices. An I.W.W. anthology. University of Michigan Press, 1964, pp. 158-164. Ardis CAMERON. Bread and Roses revisited : Women's culture and working-class activism in the Lawrence Strike of 1912. In : Ruth MILKMAN, Women, work and protest. London, 1985. Voor een recente studie zie : Gerald M SIDER, Cleansing History : Lawrence, Massachusetts, the strike for four loaves of bread and no roses, and the anthropology of working-class consciousness. In : Radical History Review, spring 1996, pp. 48-83.